

TARTALOM

MAGYAR IRODALOM A MODERNSÉG KÉSŐI IDŐSZAKÁBAN	6
A KORSAK TÖRTÉNELMI CSOMÓPONTJAI	6
Trianontól a rendszerváltásig 6	
Szellemi környezet	8
Irodalmi élet a két világháború között 8 ■ Folyóiratok, irodalompolitika a háború utáni évtizedben 9 ■ A Kádár-korszak irodalompolitikája, folyóiratok 10 ■ A rendszerváltás után 11	
Kisebbségben és emigrációban	11
Eltérő környezet, közös hagyományok 11	
A KORSAK MAGYAR KÖLTÉSZETÉBŐL	14
KÖLTÉSZETIRÁNYOK	14
JÓZSEF ATTILA	16
Helye a kánonban 16	
Az énalkotás és önértelmezés változatai	17
<i>Tiszta szívvel</i> 17 ■ Léthelyzet, létszemlélet, önazonosság-keresés 19 ■ Öntörvényű értékrendszer 19 ■ <i>József Attila</i> 20 ■ <i>Nemzett József Áron</i> 20	
A tiszta költészet jegyében	21
<i>Klárások</i> 21 ■ Tiszta költészet, tudatos formateremtés 22 ■ Látványelemek és groteszk 22 ■ <i>Ringató</i> 22	
Kísérlet az összegzésre	23
Az én és a világ viszonyhálói 23 ■ <i>Medáliák</i> 23 ■ Az önlétére eszmélő ember 25 ■ A ciklus motívumai 26 ■ <i>Reménytelenül</i> 26	
Tájszemlélet és tárgyiasság	27
<i>Külvárosi éj</i> 28 ■ Mozaikokból épített egész 30 ■ A tárgyi világ elevensége, állapota 30 ■ Költői öntudat és szerepkijelölés 30 ■ <i>Téli éjszaka</i> 31 ■ Az észlelés és megértés verse 33 ■ Verstér, versidő 33 ■ Tárgyszerűség és létértelmezés 34 ■ Színvilág, hangzás és mozgás 34 ■ Birtokba vett világ 34	
Két létértelmezési kísérlet	35
<i>Óda</i> 35 ■ Egyedi szintézis 38 ■ Vershelyzet 38 ■ A szerelem mint létértelem 38 ■ A harmóniateremtés kudarca, feszültségoldás 38 ■ <i>Eszmélet</i> 39 ■ Az életmű egyik csúcsteljesítménye 41 ■ Formafegyelem 42 ■ Többszólamúság 42 ■ Érzékelhetővé váló világ, eszmélő én 42 ■ Értelmezési kísérletek és magatartás-lehetőségek 43 ■ Közvetlen személyességgel megformált lezárás 43	
Az utolsó pályaszakasz közösségi narratívái	44
Mai magyarok régi magyarokról 44 ■ <i>A Dunánál</i> 44 ■ Vers- és beszédhelyzet 46 ■ Történeti meghatározottság, a lírai személyiség kiterjesztése 46 ■ <i>Hazám</i> 47 ■ Petri György: <i>Alljon meg a menet!</i> – részlet 49 ■ Pilinszky János: <i>József Attila</i> 49	
Az önmegszólítás mint belső vita	50
A létválság versei 50 ■ <i>Tudod, hogy nincs bocsánat</i> 50 ■ Retorikus szerkezet, versnyelv 51 ■ Erkölcsi-törvényszéki frazeológia 52 ■ Önfelszólítás és időszembesítés 52	
A kései versek én-konstrukciói, személyes belső történetei	53
<i>Kései sirató</i> 54 ■ <i>Gyermekké tettél</i> 54 ■ <i>Nem emel föl</i> 55 ■ <i>(Karóval jöttél...)</i> 55	
Pályakép	56
A pályakezdés évei 56 ■ Szürrealizmus és tiszta költészet 57 ■ Szómágia és közösségi költőszerep 57 ■ Pszichoanalízis és költészet 58 ■ Összetett látásmód, lírájának kiteljesedése 58 ■ A kései versek világa 58	
A SZEMÉLYISÉG SZABADSÁGHARCA – SZABÓ LŐRINC	60
<i>Az Egy álmai</i> 60 ■ Újszerű versbeszéd 62 ■ Szövevényyszerű világ 62 ■ A belső szabadság megteremtésének lehetősége 62 ■ <i>Semmiért Egészen</i> 63 ■ Önzés vagy kétségbeesés 64 ■ Önfeladás, megváltás, önfeloldozás 64 ■ <i>Tücsökzene – részletek</i> 65 ■ Visszatekintő bölcsélet 68 ■ Egészélmény és idill 68 ■ Összetört rend 68 ■ Mester és tanítvány 69 ■ A halállátomásban újrateremtett idill 69	
Két ars poetica zenehallgatásra	69
<i>Mozart hallgatása közben</i> 69 ■ Illyés Gyula: <i>Bartók</i> 71	
Rövid pályakép	74
Költészetének jelentősége 74 ■ Indulása 74 ■ Költészetének kiteljesedése 75 ■ Fordítások 75	

EXPRESSIONISTA ÖRÖKSÉG ÉS ÚJKLASSZICISTA VERSESZMÉNY – RADNÓTI MIKLÓS	76
<i>Tétova óda</i> 76 ■ Az érzés nyelvi megformálhatósága 77 ■ A verskezdet képrendszere 78 ■ A minden- napok poétikája 78 ■ <i>Nyolcadik ecloga</i> 78 ■ Antik és biblikus hagyományok 81 ■ Lírai alaphelyzet 81 ■ <i>À la recherche...</i> 81 ■ Bűn- és pusztuláspárhuzam 82 ■ Közösségi elkötelezettségű költészeti hagyományok 82 ■ A megváltás ígérete, jövőkép 83 ■ Kovács András Ferenc: <i>Radnóti-változatok</i> 83	
Rövid pályakép	84
Életműve 84 ■ Költészete 84 ■ A műfordító 85	
A PRÉS ÉS PEREM POÉTIKÁJA – PILINSZKY JÁNOS	85
<i>Apokrif</i> 86 ■ Forma és nyelvhasználat 88 ■ Bibliához kapcsoltág 89 ■ Idő és végítélet 89 ■ <i>Négysoros</i> 89 ■ Bibliai motívumok és újraértelmezések 90 ■ A famotívum jelentései 91 ■ <i>Címerem</i> 91 ■ <i>Kárhozat</i> 91	
Rövid pályakép	92
Helye a modern magyar költészetben 92 ■ Költészete 92	
SZEMÉLYTELENSÉG ÉS TÁRGYIASSÁG – NEMES NAGY ÁGNES	93
<i>Között</i> 94 ■ Pascal hatása 95 ■ Cím és szöveg, névszói stílus, képalkotás 95 ■ Az ember helye a létben 96 ■ <i>Fák</i> 96 ■ <i>A tárgyak</i> 96 ■ Költői életműve 97 ■ Esszék, műfordítások, mesék 97	
ALAKSOKSZOROZÁS, FORMA- ÉS STÍLUSJÁTÉK – WEÖRES SÁNDOR	98
<i>Rongyszőnyeg – részletek</i> 99 ■ Rongyszőnyeg 100 ■ A megszüntetett individualitás 100 ■ Teljesség- vágy 101 ■ <i>Négy korál – részlet</i> 101 ■ <i>Fughetta</i> 102	
Psyché	63
Egy teremtett költő és életműve 103 ■ <i>Psyché – részletek</i> 104 ■ Psyché ars poetica jellegű szövegeiből 107 ■ A fiktív nőalak valódi létezésének érzetét keltő szövegekből 108	
Rövid pályakép	110
Életművének jelentősége 110 ■ Költészete 110 ■ Drámák, gyermekversek, műfordítások 111	
Fiktív szerzők a kortárs magyar irodalomban	112
Esterházy Péter: Csokonai Lili: <i>Tizenhét hattyúk</i> – részlet 112 ■ Parti Nagy Lajos: Sárbogárdi Jolán: <i>A test anygala</i> – részlet 113 ■ Kovács András Ferenc: <i>Jack Cole daloskönyve – Szíu éjszakák,</i> <i>navaho nappalok</i> 116	
VALLOMÁSOSSÁG ÉS KÖZÖSSÉGI ELKÖTELEZETTSÉG – NAGY LÁSZLÓ	117
<i>Ki viszi át a szerelmet</i> 118 ■ Ars poetica, kompozíció 119 ■ Újraírt teremtésmítosz 120 ■ <i>Menyegző</i> – <i>részletek</i> 120 ■ Mítoszszerűség, felülírt rítus 123 ■ Műfaji összejátszások, szövegköztiség 124 ■ Költészete 125 ■ Juhász Ferenc: <i>A szarvassá változott fiú kiáltozása a titkok kapujából</i> – részlet 125	
KISEBBSÉGBEN, EMIGRÁCIÓBAN	127
Márai Sándor: <i>Halotti beszéd</i> 127 ■ Az elvesző önazonosság 129 ■ Szövegköztiség 129 ■ Magyarázat és belátás 130 ■ Szilágyi Domokos: <i>Bartók Amerikában</i> 130 ■ Portrévers 135 ■ Létidegenség és alkotás- kényszer 136 ■ A megismeréstől a felismerésig 136 ■ A feszültségek oldódása 136 ■ Költészete 137	
A KORSZAK MAGYAR SZÉPPRÓZÁJÁBÓL	138
PRÓZAIRÁNYOK	138
EGY OLVASVA ÍRT REGÉNY – OTTLIK GÉZA	139
<i>Iskola a határon – részletek</i> 140 ■ A regény főbb idősíkjai 145 ■ Idő és emlékezés 146 ■ Elbeszélői helyzet 146 ■ Többnézőpontúság 147 ■ Nyelvszemlélet 148 ■ Személyiségkép, nevelődési regény 148 ■ Példázat 149 ■ Grecsó Krisztián: <i>Mellettem elférsz</i> – részlet 150	
Rövid pályakép	150
Az Ottlík-életmű jelentősége 150 ■ Elbeszélései, regényei 151	
AZ ÚJNÉPIES-ZSÁNERES PRÓZAFORMA – TAMÁSI ÁRON	151
<i>Kányák a templomban</i> 152 ■ Klasszikus szerkezet 155 ■ Mese- és valóságosság 156 ■ Nyelvi megformáltság 156 ■ Prózaművészete 156	
GROTESZK, MINIMALIZMUS, PÉLDÁZATOSSÁG – ÖRKÉNY ISTVÁN EGYPERCES NOVELLÁI	157
<i>Használati utasítás</i> 157 ■ <i>Arról, hogy mi a groteszk</i> 158 ■ A groteszk 159 ■ A fonák látószöge 159 ■ Nyelvi megformálás 160 ■ <i>Leltár</i> 160 ■ A minimalizálás maximumán 162 ■ Helye, jelentősége irodalmunkban 162 ■ <i>Gondolatok a pincében</i> 162 ■ <i>Jelenség</i> 163 ■ Erdős Virág: <i>Az Örkény- jelenség</i> (2) 163	

„EGYMÁSBA ÍRT HISTÓRIÁK” – MÉSZÖLY MIKLÓS	164
<i>Térkép Alicsáról</i> 165 ■ Az elbeszélés helye az életműben, címadás 169 ■ Elbeszélői tudat és tér-idő 169 ■ Mozaikosság 170 ■ Megismerhetőség és elbeszélhetőség 171 ■ Prózaművészetének jelentősége 171 ■ Esterházy Péter: <i>Mészöly Miklós tündöklése</i> – esszérészlet 171	
A KALLÓDÁS LÉTÁLLAPOTAI – MÁNDY IVÁN	173
<i>A szicíliai</i> 173 ■ A történet elhagyása 176 ■ Lepusztult világ 176 ■ Bizonytalan nézőpont, lefokozott nyelv 177 ■ A Mándy-próza világa 177	
FELNEVELŐ ÉS FORMÁLÓ KÖZÖSSÉGEK	178
VÁLTOZATOK A CSALÁDREGÉNYRE	178
Hagyományok és (el)szakadások – Nádas Péter	179
A prózafordulat regénye 179 ■ <i>Egy családregény vége</i> – részletek 179 ■ Gyermekelbeszélő és látásmód 184 ■ Beszélő név 185 ■ Időszemléletek a regényben 185 ■ Az apa és a tradíció 186 ■ Nevelődési regény 186 ■ Prózaművészetéről 187	
Boldog kívülállás – Gion Nándor	188
<i>Virágos Katona</i> – részletek 188	
Életrajziság és fikció – Szabó Magda	191
<i>Régimódi történet</i> – részlet 191	
IRODALMI SZOCIOGRÁFIA ÉS ÖNÉLETRAJZISÁG	194
Kiemelkedés és tanúságtétel – Illyés Gyula	195
A népi írók mozgalma 195 ■ <i>Puszták népe</i> – részletek 196 ■ Műfaji többretegűség 199 ■ Nyelvi gazdagság, példázatos önéletrajziság 199 ■ Pályája 200 ■ Lakatos Menyhért: <i>Füstös képek</i> – részletek 201	
A polgár és világa – Márai Sándor	204
<i>Egy polgár vallomásai</i> – részletek 205 ■ Önéletrajz, fikció, öntükrözés 207 ■ Időszerkezet 208 ■ Egyéni és közösségi tudat, szellemi függetlenség 209 ■ Helye irodalmunkban 209 ■ Az önéletrajziság módozatai 210	
MODERN DRÁMAIRODALMUNKBÓL	212
DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ	212
A naturalista-realista dráma megújítása – Németh László	213
<i>Villámfénynél. Negyedik felvonás</i> – részlet 214 ■ Lélektani alapozás, eszmedráma 217 ■ Társadalmi és személyes környezet 218 ■ Életművének jelentősége 219	
Drámaváltozatok a közelmúltból	220
Sütő András: <i>Csillag a máglyán</i> – részlet 220 ■ Spiró György: <i>Prób</i> – részletek 225 ■ Ítélet a jelenről 229 ■ Realista-naturalista hagyományok 229 ■ Eleve vesztes pozíció 230 ■ Nyelvhasználat 231 ■ Háry János: <i>A Gézagyerek (Istendráma)</i> – részletek 231 ■	
POÉTIKAI FORDULAT IRODALMUNKBAN	234
ÚJFAJTA BESZÉDMÓDOK	234
Rövid áttekintés 234	
A lírafordulat költőnemzedéke	235
Tandori Dezső: <i>Az összefüggés kellei</i> 236 ■ Petri György: <i>A delphoi jók hamiscsődöt jelent</i> – részlet 237 ■ Petri György: „ <i>Ötven felé</i> ” – részlet 237 ■ Petri György: <i>Vagyok, mit érdekelne</i> – részlet 237 ■ Orbán Ottó: <i>A XX. század költői</i> 237 ■ Tandori Dezső: <i>Herakleitosz-emlékoszlop</i> 238 ■ Orbán Ottó: <i>Melyben Balassi módján fohászkodik</i> 239	
Változatok posztmodernre	240
Parti Nagy Lajos: <i>Jaj cica...</i> – részletek 240 ■ Parti Nagy Lajos: <i>Szódalovaglás</i> – részletek 242 ■ Parti Nagy Lajos: <i>Szívlapát</i> (holaha zanzák) – részlet 242 ■ Esterházy Péter: <i>Függő</i> – részlet 243 ■ Darvasi László: <i>A szerződés</i> 243 ■ Garaczi László: <i>Pompásan buszozunk!</i> – részlet 244	
NÉV- ÉS KIEJTÉSMUTATÓ	247
FOGALOMMUTATÓ	248